

GESCHIEDENIS VAN DE AMBACHTSHEERLIJKHEID EN POLDER BORSSELE (1)

door W. L. A. Roessingh.

Het tegenwoordige Borssele ontstond in 1616 als hernieuwde bedijking van een aantal slikken en schorren uitmakende de hoge heerlijkheid en baronie van Borssele, die 83 jaar tevoren tengevolge van de vloed van 2 november 1532 definitief verloren gegaan was. In 1615 kocht de stad Goes deze schorren en slikken van de toenmalige ambachtsheer Charles de Lalaing, graaf van Hoogstraten, voor de som van 160.000 gulden. In datzelfde jaar had ook de overdracht aan en belening van de stad plaats en verkreeg deze van de Staten van Zeeland tevens vergunning tot bedijking der schorren. Zij verkocht daarop de gronden om ze te laten bedijken, maar behield voor zich 150 gemeten en alle aan het bezit der heerlijkheid verbonden rechten.

Voor een goed begrip der historie wil ik echter even in de geschiedenis terug gaan naar het oude Borssele van vóór de ondergang der heerlijkheid tengevolge van de stormvloed van 5 november 1630 en 2 november 1632 (2). We nemen hiervoor een aanvang in de 11e eeuw.

Tengevolge van de stormvloed van 1014 ontstond in Zuid-Beveland een binnensee, het Zwake. Het tegenwoordige water van die naam bezuiden 's-Gravenpolder is daarvan het laatste restant. Ten zuiden hiervan lagen drie omvangrijke stukken oudland, die een aanéengesloten eilanden reeks vormden. Het oorspronkelijke eiland Borssele vormde hiervan het meest westelijke eiland. Hierop lagen negen dorpen: Monster, Te Wijk, Westkerke, Oostkerke, St. Katherijnekerke, Wolfertsdorp, Koudorp, Ellewoutsdijk en Everinge.

Op het oostelijke eiland Baarland lagen vijf dorpen: Baarland, Bakendorp, Hoedekenskerke, Vinninge en Oostende, op het middelste eiland lag één dorp: Oudelande.

Door twee stroomgaten tussen de eilanden stond het water van de Zwake in verbinding met de Westerschelde of wat daarvan toen bestond. Het éne stroomgat, het Zwint, lag tussen Oudelande en Borssele, het andere, waarvan de naam niet is overgeleverd, strekte zich uit tussen Oudelande en Baarland. Het Zwint slibde langzamerhand dicht en werd geheel afgedamd door de Vaardijk, waarvan de naam nog over is als hoeknaam, maar die zelf reeds lang geslecht is. Aan de noordwestelijke uitmonding van het Zwint werd nogmaals een dijk gelegd, welke later deel ging uitmaken van de gemeenschappelijke ringdijk, die de eilanden Oudelande en Borssele aan deze zijde omsloot. Langs de kreek tussen Oudelande en Baarland, door dr. C. Dekker in zijn dissertatie over de wordingsgeschiedenis van Zuid-Beveland naar de topografische ligging aangeduid als "kreek in de Stiermanshoek", werd aan de Oudelandse zijde een dijk

gelegd, die vroeger bekend stond als de Westdorpse plattendijk. Ook deze kreek werd waarschijnlijk op twee plaatsen afgedamd. Het is wel zeker dat eerst geruime tijd na deze kreekafdammingen de drie eilanden door een gemeenschappelijke ringdijk omgeven werden. De datering van de bedijking moet zeer vaag blijven. Bij een opsomming in 1281 van de delen waaruit Zeeland bewesten Schelde bestaat, worden Borssele en Baarland nog afzonderlijk genoemd, maar wij mogen hier niet uit besluiten, dat het dan nog twee afzonderlijke eilanden zijn. In andere opsommingen, daterend uit 1290 en 1299, wordt Baarland niet genoemd en wordt dit derhalve onder Borssele begrepen. Naar analogie van wat er aan de overzijde van het Zwake in het oude land van Zuid-Beveland gebeurde, mogen wij met een grote mate van waarschijnlijkheid ook voor Borssele en Baarland wel aannemen dat de defensieve bedijking in de tweede helft van de 12e eeuw heeft plaats gevonden. Er was toen reeds een vrij intensieve bewoning, de parochies Monster, Ellewoutsdijk en Vinninge bestonden zeker al in die tijd. De dammen tussen de eilanden dateren waarschijnlijk uit een nog vroegere tijd.

Omstreeks 1300 bestond er bezuiden het Zwake één groot eiland Borssele dat in vier delen uiteen viel: ten eerste West-Borssele met de parochies Monster, Te Wijk, Westkerke, Oostkerke, St. Katherijnekerke en Wolfertsdorp, ten tweede Oost-Borssele met de parochies Driewegen, Koudorp en Ellewoutsdijk, ten derde West-Baarland met de parochies Baarland, Bakendorp en Oudelande en ten vierde Oost-Baarland met de parochies Hoedekenskerke, Vinninge en Oostende. Voor ons is alleen van belang: West-Borssele, veelal aangeduid als het Westeinde van Borssele of Borssele bewesten de vijfzode. Deze heerlijkheid werd oorspronkelijk in leen gehouden door de heren van Borssele, in latere tijden was dit niet altijd of slechts voor een klein gedeelte het geval. De verschillende takken van dit geslacht bezaten aanvankelijk elk in één van de zes parochies hun bezittingen, zo werd Westkerke ook Raaskerke genoemd naar Raas van Borssele, die hier bezittingen had.

De residentie van de heren van Borssele, het "Huis van Troye" moet zich hebben verheven in de nabijheid van Monster (niet ver van het tegenwoordige Borssele) de belangrijkste plaats van het gehele eiland. Het Westeinde van Borssele was echter een "kwaad" leen, d. w. z. het was alleen in mannelijke linie vererfelijk. Was geen mannelijke opvolger voorhanden, dan viel het leengoed terug aan de leenheer, de graaf van Holland en Zeeland. Alleen een bijzondere goedgunstigheid van de graaf of het betalen van een grote som geld konden hierop een uitzondering maken.

Toen dan tegen het eind van de 14e eeuw de oorspronkelijke takken van het oude geslacht Borssele in het Westeinde van Borssele zelf in mannelijke linie waren uitgestorven, viel het aan de grafelijkheid terug. In 1407 werd het echter in leen uitgegeven aan Philips van Borssele van

Kortgene, rentmeester van Holland en Zeeland. Na de kinderloze dood van deze in 1431 viel de heerlijkheid weer aan de grafelijkheid terug. Gravin Jacoba verhiel de heerlijkheid tot baronie en verkocht deze in hetzelfde jaar op dezelfde voorwaarden als Philips die had bezeten aan de gebroeders Boudewijn en Floris van Borssele van Souburg. Deze stierven kort daarop zonder nakomelingen. Zodoende viel het leen weer aan de grafelijkheid terug. Bij overdracht van het gebied van Holland en Zeeland door Jacoba van Beieren aan Philips van Bourgondië ontving zij enige steden, landen, tollens enz. in leen ter voorziening in haar onderhoud. Daarbij behoorde ook het eiland Borssele (3). Jacoba gaf op haar beurt aan Frank van Borssele de heerlijkheid Borssele bewesten de Vijfzode in lijftocht. Daar hij geen kinderen had vroeg hij in 1452 aan Philips de Goede, hertog van Bourgondië, de gunst om de baronie Borssele (een kwaad leen zoals wij gezien hebben) bij gunst te mogen verzaaken aan wie hij wilde. Hertog Philips stemde toe, maar dit voorrecht kwam heer Frank op de betaling van 3575 gulden te staan. Frank van Borssele bestemde het voor Jasper van Culemborg, een achterneef van zijn zusterszijde. In 1501 werd Jasper's dochter Elisabeth van Culemborg ermee beleend met speciaal grafelijk octrooi. Zij schonk het echter in 1514 aan haar tweede echtgenoot Anthonie van Lalaing, graaf van Hoogstraten. Deze zou er weinig plezier aan beleven: ten gevolge van de stormvloed van 5 november 1530 ging de heerlijkheid bijna geheel verloren.

Nu was het verleden van Borssele altijd al zorgelijk geweest. De in het Westeinde van Borssele liggende zes parochies behartigden oorspronkelijk elk voor zich hun eigen waterschapszaken. De zes parochies waren in 1375 geïnundeerd en door het botsen van plaatselijke en particuliere belangen mislukten de pogingen tot herdijking. Pas de gemeenmaking van de lasten in 1377 met het oog zowel op de herdijking als op het onderhoud van de dijken in de toekomst, kon West-Borssele redden van de ondergang. Hoewel in de oorkonde van 17 maart 1377, waarbij graaf Albrecht de lasten van dijkonderhoud en afwatering voor de zes parochies van Borssele bewesten de Vijfzode uniform maakte, niet van de instelling van een gemeenschappelijk dijkbestuur gesproken wordt, ligt het voor de hand dat de gemeenschappelijke herdijking ook onder gemeenschappelijke leiding heeft plaats gevonden. Aan de andere kant mogen wij aannemen dat vóór de herdijking en dus ook vóór de inundatie van 1375 van een gemeenschappelijke leiding nog geen sprake was, getuige het prevaleren van plaatselijke belangen. Het dijkbestuur moet in ieder geval vóór 1396 zijn ingesteld, want op 25 november van dat jaar kreeg een dijkgraaf van Bewesten de Vijfzode, Hendrik Jansz. van Steelvliet, grafelijke commissie als zodanig (4).

Van die tijd af vormden de zes parochies dus tezamen één grote dijkage bekend onder de naam van Borssele bewesten de vijfzode, n.l. bewesten

één van de binnendijken met een kruinbreedte van vijf zoden, welke oudtijds het eiland Borssele in vakken verdeelden. Uit de bedijking van de drie eilanden Borssele-Oudelande-Baarland door één gemeenschappelijke ringdijk vloeide immers de mogelijkheid van een gemeenschappelijke inundatie voort in het geval dat de ringdijk het zou begeven. Uit de welen en de allerminst rechte ligging van b. v. de westdijk van Hoedekenskerke mag men opmaken dat dit laatste meer dan eens heeft plaats gevonden. Vermoedelijk heeft ook de regeling van de afwatering meegespeeld bij de beslissing het grote eiland door binnendijken in kleinere stukken te verdelen, die elk afzonderlijk afwaterden, terwijl voorkomende inundaties zouden kunnen worden beperkt. Waarschijnlijk op het eind van de 13e of in het begin van de 14e eeuw werden er vier binnendijken, z. g. vijfzoden, gelegd, twee tussen Koudorp - Everinge en Oostkerke, één tussen Ellewoutsdijk en Oudelande-Baarland en één tussen Baarland - Bakendorp en Hoedekenskerke. De meest oostelijke vijfzode tussen Koudorp en Oostkerke bestaat nog. Hij werd in 1530 zeeverend toen West-Borssele onderliep. Ook na de herdikking van West-Borssele in 1616 bleef het zuidelijk deel van de oude vijfzode (bij de z. g. Staart) zeedijk. Zulke dijken vond men ook in het eigenlijke Zuid-Beveland. Daar benutte men voor het leggen daarvan meestal de oude kreekruigen, die als natuurlijke waterscheidingen - voor het binnenwater zowel als voor eventueel instromend buitenwater - dienst deden. Zo werd al vóór 1324 de kreekrug tussen Hansweert en Yerseke verhoogd door het leggen van een vijfzode, de Zanddijk, waardoor Kruiningen van overig West-Zuid-Beveland werd gescheiden (5).

De tussen 1376 en 1396 tot stand gebrachte centralisatie in Borssele bewesten de vijfzode kon echter niet verhouden dat over het tijdsbestek 1330 - 1525 van de oorspronkelijke 6188½ gemet land totaal 988½ gemet verloren ging. In 1530 ging de watering tengevolge van de stormvloed van 5 november van dat jaar met uitzondering van een klein gedeelte liggende in de Hollepolder en de St. Anthoniepolder geheel verloren. Spoedig werd een begin gemaakt met het helen van de gevolgen van de ramp. De ambachtsheer Anthonie de Lalaing bood hulp. Hij gaf het bedijkingswerk op aandelen uit, waardoor 3000 gemeten werden bezet. Het overige en ook de ingevloede Hollestelpolder hield hij voor eigen rekening. In 1532 werd een begin gemaakt het verdronken land te herwinnen. De dichting van de dijkbreuken gelukte. Maar de herstelde en sommige geheel nieuw aangelegde dijken waren niet bestand tegen de storm, waarmee men op 2 november van dat jaar te kampen had. De afgedamde gaten braken opnieuw door. Heer Anthonie de Lalaing wilde het dijkherstel nog éénmaal beproeven. Men voldeed echter niet aan de door hem gestelde voorwaarde, dat alle polders, die bij de bedijking belang hadden, mede zouden moeten betalen in de kosten. Zo werd het werk niet uitgevoerd en West-Borssele bleef verloren.

Wij zagen reeds dat in 1616 een geheel nieuwe polder Borssele tot stand kwam met voor die tijd uitzonderlijk rechte wegen en een overzichtelijke indeling, die ook vandaag nog bijzonder modern aandoet. We zagen ook dat de stad Goes hiertoe het initiatief nam door de schorren aan te kopen en ter bedijking uit te geven met uitzondering van 150 gemeten, welke zij voor zichzelf behield, benevens het recht op tienden, op gorssetting zo binnen als buitendijs (6), van bermen, buitengronden en aanwassen, niets uitgezonderd, alsook het recht van hoge, middelbare en lage jurisdictie en verder alle rechten en voordelen welke gewoonlijk aan het bezit van een heerlijkheid verbonden waren, onder meer het recht om uit een door de kopers-ingelanden voor te dragen drietal een dijkgraaf te kiezen en om evenzo gezworenen te kiezen uit door de ingelanden op te maken dubbeltallen. De stad had over alles wat de watering betrof over het algemeen het oppertoezicht.

Inmiddels waren er, vlak voor de aanvang der bedijkingswerkzaamheden, toch nog onvoorziene moeilijkheden gerezen tussen prins Maurits en de magistraat van Goes.

De prins spande voor de Gecommitteerde Raden van de Staten van Zeeland een proces aan tegen de stad Goes bewerende dat hij recht zou hebben op de heerlijkheid van de baronie van Borssele met alle daartoe behorende rechten, krachtens twee op zijn naam gestelde schenkingsbrieven uit 1597 en 1599.

Wat was n.l. het geval (7): Doordat Anthonie de Lalaing, graaf van Hoogstraten, bij het begin van de opstand tegen Spanje lid van het Verbond van Edelen was en prins Willem had geholpen bij diens tocht over de Maas waren diens goederen door Alva geconfisceerd, welke confiscatie duurde tot de pacificatie van Gent, dus van 1568 - 1576. Gedurende die tijd hadden uiteraard geen leenverheffingen plaats. Daar echter ook na die tijd geen verheffingen plaats vonden oordeelden de Gecommitteerde Raden van de Staten van Zeeland, als hoogste leenhof, de goederen vervallen aan de grafelijkheid en gaven deze opnieuw uit aan prins Maurits.

De leden van het geslacht De Lalaing, graven en gravinnen van Hoogstraten, die in het buitenland verbleven (volgens zeggen der stad in z.g. neutrale plaatsen als Luik en Keulen) en die in de Zuidelijke Nederlanden hun belangrijkste goederen hadden, zullen wel van niets geweten hebben, want bij de aanvang van het Twaalfjarig Bestand kwamen Anthonie (een kleinzoon van de tevoren genoemde Anthonie) en Charles de Lalaing hun leen in Middelburg verheffen. Volgens zeggen van de tegenpartij der stad hadden deze verheffingen ten onrechte plaats gehad daar de voorafgaande verheffingen gedurende meer dan veertig jaren niet waren geschied, noch bij de rentmeester bewesten Schelde, welke vanwege Philips, koning van Spanje was aangesteld, noch bij die, welke na 1576 met commissie van de prins van Oranje was aangesteld (8). De stad was daarentegen van mening dat de bedoelde beleningen wèl hadden

plaats gehad. Het is niet duidelijk of de graven en gravinnen van Hoogstraten, die katholiek waren, bij het verloop van de opstand de zijde van de vijand hielden. Hoe het ook zij, het heeft er de schijn van dat Charles de Lalaing Borssele juist op tijd aan de stad verkocht heeft, welke laatste de gevolgen kreeg te dragen van de ietwat dubbelzinnige houding van de graven en gravinnen van Hoogstraten, die belangen aan beide zijden van de oorlogslinie hadden. De zaak eindigde in 1620 met een schriftelijke verklaring waarbij prins Maurits tegen ontvangst van een schadeloosstelling van 32000 gulden, te betalen door de magistraat van Goes, deze in het onbetwist bezit liet van hun rechten op de baronie van Borssele.

Hoewel de stad dus nu ambachtsheer van de baronie Borssele was, had uiteraard toch de belening plaats op naam van een sterfelijk persoon, opdat steeds, bij het optreden van een nieuwe sterfman, leenrechten betaald zouden worden. Als eerste trad als zodanig op Cornelis Soetwater, dijkgraaf van de Breede watering en burgemeester van Goes. In 1656 wordt de magistraat zich echter bewust "dat het soude kunnen gebeuren, dat die persoon op wiens naeme de gemelte baronnye verheven mochte sijn, sonder mannelyck oir subytelijcken quam te sterven, so soude in sulcken gevalle de voorgemelte baronnye met den gevolge vanden, aen de voornoemde graeflijckheyt ontgetwijfelyck vervallen, ja, selfs souden haere edelachtbaerheden moeten vergoeden alle desselfs thienden met den interest van dien, dewelcke haer edele eertijts aen particuliere luyden hebben verkoft, al 't welcke soude strecken tot een irreparabel verlies ende schade van haere edelachtbaerheden, stede en haere ingesetenen van dien ...".

Men besluit Borssele dan van een kwaad in een goed of onversterfelijk leen te laten verheffen. Vanaf 10 april 1665 vinden wij steeds leden van het geslacht Westerwijck als sterfmannen optreden; zij behoorden steeds tot de secretarissen of de burgemeesters der stad (9).

Borssele bleek een bijzonder lastige dijkage te zijn en de stad was blij dat zij de heerlijkheid op 8 maart 1750 kon overdragen aan Jan van Borssele, vertegenwoordiger van de eerste edele van Zeeland. Door deze gebeurtenis kwam de heerlijkheid weer in het bezit van het oude geslacht. Laatstgenoemde liet het na aan zijn zoon Willem Zeelandus van Borssele. In 1904 heeft de kleinzoon van deze, jhr. A.W. van Borssele, zijn ambachtsheerlijk recht bij testamentaire beschikking gelegateerd aan de burgerlijke gemeente Borssele en aan de hervormde gemeente en het diakonie- en armbestuur aldaar.

Rest mij nog iets te zeggen over de waterschapsgeschiedenis van Borssele ná 1616.

In de voorwaarden tot uitgifte en verkoop door de stad Goes van de te

bedijken schorren is in beginsel al een polderreglement gegeven (10). Daarin werd onder meer bepaald - zoals wij reeds gezien hebben - dat de stad als ambachtsheer van Borssele zowel dijkgraaf als gezworenen koos uit een door de vergadering van ingelanden opgestelde voordracht van drie personen (voor een dijkgraaf) of van twee personen (voor gezworenen). Tevens behield de stad zich het recht voor een secretaris te benoemen. Het ambt van penningmeester werd elk jaar na het sluiten van de rekening aanbesteed aan de "minst verlatende", d.w.z. de laagste bieder.

Bij het afhoren van de jaarlijkse rekening, hetwelk plaats vond op de tweede donderdag in mei, kregen de aanwezige auditeuren een presentiegeld, waarin het niet-houden van een maaltijd medebegrepen was. Evenzo was er jaarlijks onder dijkgraaf en gezworenen een som geld te verdelen, omdat in de polder geen maaltijden werden gehouden (11).

In 1650 werd octrooi verkregen om een partij schorren, groot ca. 200 gemeten aan de zuidzijde van Borssele te bedijken. Hieruit ontstond de Wolphaartspolder (12). Deze polder, welke op dezelfde wijze bedijkt is als de polder Borssele, had een afzonderlijk polderbestuur, dat in 1698 door de magistraat van de stad Goes terecht gewezen werd, omdat het zonder voorkennis van de magistraat, welke in gehéél Borssele ambachtsheerlijke rechten uitoefende, op eigen gezag enige zaken had afgedaan, hetgeen strijdig was met de voorwaarden van uitgifte ter bedijking van die polder (13). In 1655 verzochten dijkgraaf en gezworenen van de polder Borssele aan de magistraat van Goes om het dijkbestuur van de Wolphaartspolder te gelasten hun waterleidingen in zodanige staat te houden, dat het water van Borssele door hun sluis geloosd zou kunnen worden (14). In 1697 horen we dat de Wolphaartspolder noodlijdend is (15). Vanaf 1698 begaf de dijk het van tijd tot tijd en in 1715 ging de gehele polder verloren, nadat door het voortdurend verloren gaan van steeds opnieuw gelegde inlagen de polder reeds ca. 56 gemeten kleiner geworden was.

De polder Borssele zelf had ook een zware strijd tegen het water te voeren. Doordat in 1685 een in 1635 gelegde inlage verloren ging, werd ruim $34\frac{1}{2}$ gemet buiten gedijkt. In de nacht van 18 op 19 oktober 1720 woedde een hevige storm, die het zeewater geweldig opjoeg. De zeedijk van Borssele lag op dat moment achter een uit 1688 stammende oudere zeedijk, welke weliswaar reeds was doorgebroken, maar de daarachter liggende tot zeedijk geworden inlaagdijk toch nog enigszins beschermde. In bedoelde storm nu sloeg deze oude zeedijk van het ene einde tot het andere einde geheel weg. Door het wegvallen van dit laatste bolwerk konden de golven met groter kracht de toch al reeds gehavende uiteindelijke zeekering beuken ...

Daar de polder zwaar in de schulden zat en het door de lage graanprijzen haast ondoenlijk was de ingelanden met een verhoging van het dijk-

geschat te belasten, wendde de polder zich met groter kracht tot de Staten van Zeeland om hulp. De Staten stelden een onderzoek in en verleenden in 1721 een subsidie van ruim 571 ponden 's jaars ter dekking van de jaarlijks op te brengen rente van een tegen 8% te lenen kapitaal, dat nodig was voor het leggen van een nieuwe inlage. Deze subsidie zou gedurende 18 jaren worden verstrekt, ingaande 1721 en eindigende 1738, binnen welke tijd ook de aflossing van het geleende kapitaal zou moeten geschieden. Zo was sedert die tijd de polder Borssele calamiteus of liever sedert 28 maart 1720, want op dat tijdstip werd reeds eerder - zij 't een veel lagere - subsidie verleend voor het onderhoud van de zeedijk, bedragende jaarlijks 250 ponden voor een tijd van 14 jaren. Daar de nieuwe inlaagdijk bijna een 1/4 meer kostte dan oorspronkelijk was geraamd, bleven dijkgraaf en gezworenen in het genot van de subsidie totdat de meerdere som voldaan zou zijn.

Deze inlaagdijk werd niet voor niets gelegd: in 1728 ging de zeedijk nogmaals verloren. In het totaal ging over de periode van 1685-1728 van de oppervlakte van de polder Borssele, welke oorspronkelijk ca. 3380 gemeten (= ca. 1408.49.94 ha) groot was, door dijkvallen ca.490 gemeten of ruim 1/7 gedeelte verloren (16).

Ook in de latere jaren van de 18e eeuw tot 1790 bleef de polder voortdurend subsidies uit de provinciale kas ontvangen (17). Vanaf 1791 is er tevens de mogelijkheid om de vronen, vrijlanden, de zuivere ambachtsinkomsten, het rendement van de tienden, de tienden zelf en aanvankelijk ook de eerst-achtergelegen polders, als de Konings-, Nieuwe West-Kraayert-, West-Kraayert- en Nieuwe Kraayertpolder, een heffing op te leggen (18).

Na de franse tijd werd de polder grotendeels beheerd door de algemene directie van de Rijkswaterstaat, welke toezag op de uit te voeren werken en op de besteding der rijkssubsidies (19).

Ingevolge de wet op de calamiteuze polders van 19 juli 1871 werd voor het beheer van de waterkering van de calamiteuze polder Borssele en van het calamiteuze waterschap Ellewoutsdijk, dat in dezelfde omstandigheden verkeerde, een gemeenschappelijk bestuurslichaan, het z.g. buitenbeheer opgericht. Na de vrijverklaring van het waterschap Ellewoutsdijk in 1905, bleef dit buitenbeheer uitsluitend voor de waterkering van de calamiteuze Borsselepolder voortbestaan. Het oorspronkelijk bestuur zette zich vanaf 1871 - met een sterk besnoeide taak weliswaar - voort in het bestuur van het binnenbeheer van de calamiteuze polder, totdat het als gevolg van de polderconcentratie op Zuid-Beveland per 1 januari 1959 werd opgeheven en opging in het nieuw gevormde waterschap De brede watering van Zuid-Beveland.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR en ARCHIEFBRONNEN

1. Tenzij anders aangegeven werden voor dit artikel de volgende werken en archiefstukken geraadpleegd:
J. Broekema: Borssele als ambachtsheerlijkheid en als polder (vóór 1795), archief van het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen, deel VI (1888), 2e stuk, p. 163 - 255;
A. Hollestelle: De Honte en het eiland Borssele etc. (1907), de hoofdstukken V, VI en VII;
Archief der gemeente Goes, voorlopige opgave Stadermann nr. 563 (voorlopig nr. 2589).
2. Voor het hierna volgende zie:
C. Dekker: Zuid-Beveland. De historische geografie en de instelling van een Zeeuws eiland in de middeleeuwen (diss.), 1971, p. 124 - 128.
3. F. van Mieris: Groot charterboek der graaven van Holland, van Zeeland en heeren van Vriesland, etc. IVe deel (1756), p. 1026.
4. Als voren, IIIe deel (1755), p. 320;
C. Dekker: Zuid-Beveland, als voren, p. 559 - 560.
5. C. Dekker: Zuid-Beveland, als voren, p. 133 - 136.
6. Bedoeld is het recht op het grasgewas en op de beweiding van de dijkhellingen en de ervoor liggende gorzen.
7. Archief der gemeente Goes, voorlopige opgave Stadermann nr. 561 (voorlopig nr. 2350)
8. De leenverheffing, d.i. het betalen van leenrechten, waardoor men zijn leenroerigheid erkende, moest niet alleen geschieden telkens, wanneer het leen vererfde en/op een nieuwe leenman of leenvolger overging, maar ook bij het optreden van een nieuwe leenheer. In beide gevallen moest dit geschieden "binnen jaar en dag" en wel op straffe van het verval van het leen. Zie mr. A. S. de Blécourt: Kort begrip van het oud-vaderlandsch burgerlijk recht, 2e dr., 1924, p. 119.
9. Als voren, nr. 560 (voorlopig nr. 1646) en nr. 1 d. (voorlopig nr. 126), folio 222 verso, resolutie d.d. 1656 januari 16.
10. Als voren, nr. 597 (voorlopig nr. 2573), de artikels 49 - 56.

11. Als voren, nr. 591 (voorlopige nrs. 2351-2352); zie ook archiefdepot van het waterschap "De brede watering van Zuid-Beveland, archief van de calamiteuze polder Borssele, inv.nr. 206.
12. Archief der gemeente Goes, als voren, nr. 601 (voorlopig nr. 1615).
13. Als voren, nr. 1 m (voorlopig nr. 135), folio's 49 en verso, resolutie d.d. 1698 november 10.
14. Als voren, nr. 1 d (voorlopig nr. 126), folio 203, res. d.d. 1655 oktober 4.
15. Als voren, nr. 1 m (voorlopig nr. 135), folio 8 verso, res. d.d. 1697 mei 22.
16. Zie in de eerste plaats: archiefdepot van het waterschap De brede watering van Zuid-Beveland, archief van de calamiteuze polder Borssele, inv.nr. 189; verder inv.nr. 187 van dit zelfde archief te vergelijken met de in het archief der gemeente Goes aanwezige overlopers uit 1672 en 1679. De beide inlagen, welke tegenwoordig nog in de polder aanwezig zijn, dateren uit 1838 en 1886 (zie het in bovengenoemd archiefdepot aanwezige archief van de waterkering van de calamiteuze polder Borssele).
17. Archiefdepot van het waterschap De brede watering van Zuid-Beveland, archief van de cal. polder Borssele, inv.nrs. 206-229, benevens de inv.nrs. 1, 2, 253, 254.
18. Als voren, inv.nrs. 230-249; mr. P. H. Gallé: Beveiligd bestaan (1963), p. 201-202.
19. Als voren, het archief van de cal. polder Borssele, inv.nrs. 437, 441-484; mr. P. H. Gallé, als voren, noot op p. 220.